

PIESE DE ARMAMENT ȘI ECHIPAMENT MILITAR DE PROVENIENȚĂ CAROLINGIANĂ DIN VALEA MUREȘULUI

de ZENO-KARL PINTER

Autorul analizează câteva piese de **armament (lamă de spadă, buterolă, vârf de sulită, pintoni)** aflate în colecțiile muzeelor din Alba Iulia, Orăștie și Cluj, care împreună par a alcătui inventarul standard al unui **războinic carolingian** din sec. IX. Totodată se lansează ipoteza că acestea ar proveni dintr-un mormânt situat pe valea Mureșului, aparținând unui reprezentant al **statului franc**, prezența sa datorându-se controlului asupra **drumului sării**.

Zona văii Mureșului a reprezentat încă din cele mai vechi epoci ale istoriei un culoar de acces de importanță excepțională dinspre Europa Centrală spre interiorul arcului carpatic, o zonă de intensă circulație a diferitelor grupuri umane aflate în căutarea unor resurse naturale, în special a sării atât de necesare subzistenței. Pe acest veritabil „drum al sării” bogăția materialelor arheologice aparținând tuturor epocilor istorice este în mod firesc impresionantă iar cercetarea arheologică a știut să valorifice încă din secolul trecut urmele materiale ale perioadelor străvechi. Nu aceeași atenție s-a acordat însă vestigiilor perioadei de început a evului mediu, lăsând impresia falsă că în acest interval cronologic zona și-ar fi pierdut din importanță și determinându-ne să încercăm a demonstra contrariul, pe baza unei categorii restrânse, dar semnificative, de material arheologic.

Sub numărul de inventar 226, a intrat în colecția veche a Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia o lamă fragmentară, puternic corodată (fig. 1/1). Nu se știe cu exactitate unde anume a fost descoperită această piesă și în ce condiții¹, corodarea pronunțată ducând însă la concluzia că păstrarea s-a făcut în pământ sau în apă.

Lungimea totală a piesei este în prezent de 722 mm, din care fragmentul de lamă păstrat măsoară 664 mm. Și din mâner s-a păstrat doar o porțiune de 58 mm lungime. Tija mânerului are la umerii lamei o lățime de 32 mm, iar la capătul păstrat 19 mm, în același punct grosimea măsurând 2,8 și respectiv 1,6 mm. Taișurile evoluează pe cea mai mare parte a lamei aproape paralel și pe o lățime ce variază puțin în jurul valorii de 50 mm, scăzând doar spre vârf la 42 mm, ceea ce poate duce la concluzia că porțiunea de vârf pierdută nu a fost foarte mare. Șanțurile mediane sunt vizibile pe întreaga lungime a lamei,

¹ R. R. Heitel, *Dacia*, N.S. 38–39, 1994–1995, p. 430 urm; vezi și Z. K. Pinter, *Istorie și tradiție în spațiul românesc* 3, 1996, p. 175–180.

fiind extrem de late: 29 mm la mâner, 24 mm la mijlocul și 18 mm la capătul lamei.

Cel mai interesant aspect legat de această piesă fragmentară este dat de metoda prin care a fost realizată și de însemnele vizibile pe lamă. Lama spadei a fost făurită prin damaschinare totală, practic porțiunea șanțurilor mediane

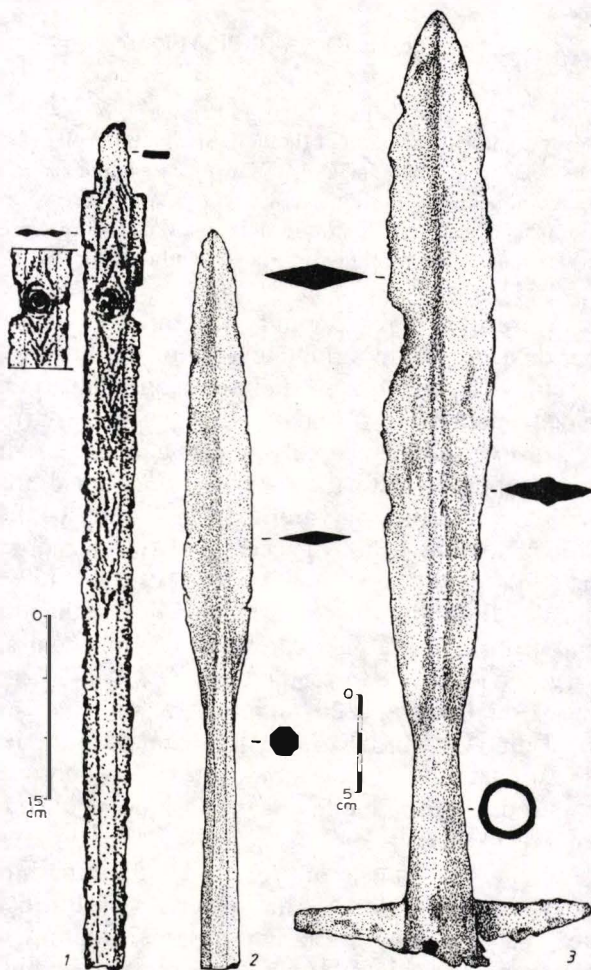

Fig. 1. Arme carolingiene din valea Mureșului (loc de descoperire necunoscut): 1 lamă de spadă damaschinată (Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia); 2 vârf de suliță; 3 lance cu aripioare (2-3 Muzeul Orășenesc Orăștie).

constituind nucleul damaschinat, pe care au fost sudate tăișurile². Acest nucleu dezvăluie un model împletit în „oase de pește”, foarte ușor vizibil în urma corodării accentuate. Tot ca rezultat al corodării, pe anumite porțiuni, tăișurile

² M. Sachse, Arbeitsblätter für Restauratoren 11, 1978, 1, p. 115 urm.

s-au desprins de miezul damaschinat. La distanța de 100 mm de umerii lamei, în nucleu a fost bătut pe ambele fețe câte un simbol; realizat din sârmă damaschinată, în așa fel încât practic lama a fost străpunsă de cele două intruziuni, ce se întâlnesc spate în spate. Pe una dintre fețele lamei, a fost imprimată o spirală, iar pe fața cealaltă, exact pe partea opusă, a fost reprezentat prin același procedeu tehnic un semn ce poate fi interpretat ca o variantă de zvastică sau ca o cruce cu capetele brațelor terminate în „T”. Atât spirala, cât și zvastica sunt simboluri solare folosite încă din preistorie, dar, cum prin formă și prelucrarea damaschinată lama este ușor databilă în perioada secolelor VIII–X³, este evident că avem de-a face cu simboluri runice. Spirala apare în simbolistica runică drept semn al ciclului solar și al transcendenței, al resurecției în mereu altă dimensiune, în special al învierii sub auspiciile lui Odin⁴. Prin acest semn se încerca cel mai probabil „pregătirea” transcendenței lamei pentru folosire în cealaltă dimensiune: cea a Wallhalei. Semnul zvasticii apare în simbolistica runică drept „Soarele biruitor”, făcând parte din categoria runelor victoriei. Este deci tot un semn solar și reprezintă, la fel ca spirala, mișcarea, rotirea permanentă a soarelui. Zvastica runică este folosită ca semn de bun augur, aducător de noroc și apărător, opritor de nenorociri, fiind, la fel ca spirala, un simbol al reîntoarcerii luminii solare și al resurecției⁵. În acest context, apariția semnului pe lama unei arme poate oferi o interpretare asemănătoare celei a spiralei, în plus, se considera probabil că acest semn va aduce noroc și va ocroti arma și pe purtătorul ei. La germanii nordici, la vikingi, semnul era interpretat drept „ciocanul lui Thor”, deci ca simbol al zeului tunetului, al forțelor naturale dezlănțuite, dar inițial a fost cel mai probabil semnul zeului suprem Odin⁶. Există însă și părerea conform căreia același semn inversat, „contrazvastica”, ar avea cu totul altă semnificație, ca simbol al distrugerii și al morții⁷, iar semnul de pe lama păstrată la Alba Iulia, prin inexactitatea execuției, poate fi identificat și cu o „contrazvastică”. În acest context, este mai probabilă simbolizarea caracterului aducător de moarte al armei, cum este și cazul unei reprezentări asemănătoare pe un vârf de lance descoperit la Müncheberg⁸. Pe lângă semnificația lor magică, asemenea simboluri pot reprezenta și însemne de meșter⁹. Zvastica sau crucea cu capete în formă de „T” apare foarte frecvent pe lamele de proveniență francă. Filozoful arab Al Kindi († 870), descrie spadele france de calitate deosebită ca având imprimate în partea de sus a lamei *cruci, cercuri și semilune*¹⁰. Și, într-adevăr, cea mai mare parte a materialului de corespondență tipologică provine din

³ W. Menghin, *Das Schwert im frühen Mittelalter*, Stuttgart, 1983, p. 17 urm.

⁴ K. Renck-Reichert, *Runenfibel*, Heilbronn, 1938, p. 79.

⁵ J. Lechler, *Vom Hakenkreuz*, Leipzig, 1925, p. 34 urm.

⁶ Renck-Reichert, *op. cit.*, p. 77 urm.

⁷ *Ibidem*, p. 78.

⁸ *Ibidem*.

⁹ A. N. Kirpicinikov, *Waffen und Kostümkunde* 28, 1986, 1, p. 15.

¹⁰ *Ibidem*, p. 16 urm.

apusul și centrul european, din fostele teritorii ale statului franc merovingian și carolingian¹¹, dar corespondențe aproape exacte cu piesa de la Alba Iulia întâlnim atât în spațiul nordic: în Finlanda, la Tampere sau Helsinki prevăzute cu mâner „tip L”-Petersen¹², sau Norvegia, la Rimstadt, cu mâner „tip

Fig. 2. 1 Reprezentarea unor războinici înarmați cu lănci cu aripioare (miniatură din sec. IX); 2-3 pinteni cu plăci de la Tărtăria; 4 buterolă de la Alba Iulia (2-4 Muzeul de Istorie Cluj-Napoca; după K. Horedt).

¹¹ A. Geibig, *Beiträge zur morphologischen Entwicklung des Schwertes im Mittelalter*, Neumünster, 1991, p. 256, 276, 282, 329, pl. 46, 66, 72, 119.

¹² J. Leppäaho, *Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja – Finska Fornminnesföreningens Tidskrift* 61, 1964, p. 22, nr. 2-4, p. 23, fig. 2b, 3b, 4c; p. 24, nr. 2, p. 25, fig. 2c.

G"-Petersen¹³, cât și în cel răsăritean, la Gnesdowo, „tip V"-Petersen, piese considerate pe baza acestor însemne ca provenind tot din zona renană a Franciei, chiar dacă mânerul sunt de factură nordică¹⁴.

Pe baza aspectului general al lamei, este sigur că piesa în discuție a fost concepută ca o spadă pentru lovit cu o singură mână, iar pe baza paralelelor existente a fost prevăzută cu buton ușor, probabil lobat de tip „V" sau „L"-Petersen. Damaschinarea mecanică totală este specifică atelierelor franceze până în secolele VIII-IX¹⁵, aceeași fiind și cronologia propusă pentru însemnele de pe lamă¹⁶, iar aceasta corespunde perfect cu datarea oferită de relatarea mai sus amintită a lui Al Kindi. Prin urmare se poate afirma, chiar în lipsa butonului și a gărzii, că perioada cea mai sigură de datare a lamei din muzeul de la Alba Iulia este cea a secolelor VIII-IX.

În relație tipologică și cronologică cu această piesă, ar putea fi pusă și buterola provenită tot de la Alba Iulia, fără precizarea locului exact de descoperire, intrată în anul 1943 în muzeul din Cluj și care a făcut obiectul mai multor studii de specialitate¹⁷ (fig. 2/4a-b).

Tot în colecții vechi, de data aceasta în Muzeul Orășenesc din Orăștie, se păstrează alte două piese de armament deosebit de interesante, respectiv un vârf de lance și unul de sulită.

Vârful de lance (fig. 1/3) face parte din categoria desemnată în literatura de specialitate cu termenul de „lance cu aripioare" (*Flügellanze*) și este în general bine păstrat, fiind deteriorat prin corodare doar la gura tubului de înmănușare și în zona celor două tășuri ale lamei.

Lungimea piesei reprezintă în prezent 486 mm, din care lama măsoară 380 mm, iar tubul de înmănușare 106 mm. Lama este masivă și întărită cu o nervură mediană, ce se profilează ca o prelungire a tubului de înmănușare. Nervura se distinge pe întreaga lamă, fiind însă mai proeminentă pe jumătatea dinspre tubul de înmănușare. Lățimea maximă a lamei este de 56 mm, iar grosimea reprezintă 14 mm înspre tub și 12 mm spre vârf. Tubul de înmănușare, cu grosimea maximă de 38 mm, este prevăzut cu plăsele opritoare sau „aripioare", lungi fiecare de 55 mm. Pe porțiunea păstrată a tubului nu se observă orificiul practicat de obicei pe asemenea piese pentru fixarea cu un cui pe lemnul hampei.

Dimensiunile și trăsăturile morfologice ale acestei piese sunt caracteristici clare ale unei lănci foarte grele, folosite în special în luptele de cavalerie. Reprezentări ale unor astfel de arme sunt frecvente în perioada

¹³ J. Petersen, *De Norske Vikingesverd*, Videnskapssekabets Skr. 2, Hist.-Fil. Klasse, Kristiania, 1919, p. 85, fig. 72.

¹⁴ Kirpicinikov, *op. cit.*, p. 6, fig. 2; p. 14, pl. 4/8.

¹⁵ Menghin, *op. cit.*, p. 19.

¹⁶ Kirpicinikov, *op. cit.*, p. 16.; Leppäaho, *op. cit.*, p. 12 urm.

¹⁷ M. Roska, *KözlCluj* 4, 1944, p. 102-108; K. Horedt, *SCIVA* 5, 1954, 2, p. 497-499; idem, *Untersuchungen zur Frühgeschichte Siebenbürgens*, București, 1958, p. 141 (în continuare *Untersuchungen*); idem, *Siebenbürgen im Frühmittelalter*, Bonn, 1986, p. 81 (în continuare *Siebenbürgen*); K. Bakay, *ActaArchHung* 19, 1967, p. 126.

secolelor VIII–X, cel mai elocvent exemplu constituindu-l miniatura datată în secolul al IX-lea și păstrată în biblioteca conventului de la Sankt Gallen (fig. 2/1). Așa-zisele „aripioare” nu au vreun rol în zborul unei astfel de arme, care de altfel era mult prea grea pentru a fi aruncată, ci au menirea să împiedice străpungerea inamicului în timpul șarjelor de cavalerie, ceea ce ar implica ruperea sau pierderea lăncii.

În tipologiile consacrate întâlnim piese asemănătoare celei în discuție. În tipologia armelor nordice, Jan Petersen consideră asemenea vârfuri ca aparținând tipului „B”¹⁸, asociate în morminte vikinge cu spade de tip „S”, ceea ce confirmă datarea la cumpăna secolelor VIII–IX¹⁹. A. Ruttkay, analizând armamentul din perioada Moraviei Mari, prezintă o piesă descoperită ocazional la Mul’a (Ráróspusztá)²⁰, foarte asemănătoare celei de la Orăștie, pe care o încadrează tipului „I”, ceea ce cronologic ar acoperi perioada secolului al IX-lea²¹. În Ungaria vârfurile de lance au fost tipologizate separat de celelalte piese de armament de către L. Kovács, iar piesele asemănătoare celei în discuție, numite „lânci france cu aripioare”, sunt incluse în grupa 3 și dateate larg între secolele IX–XI²². Vârfurile cele mai apropiate ca dimensiuni și formă celui de la Orăștie, cum este cel de la Kecskemét-Belváros, sunt însă dateate în secolul al IX-lea²³. Mai recent, J. Szentpéteri consideră vârfurile grele „cu aripioare” din Ungaria ca aparținând perioadei avarie târzii sau post-avare, deci secolelor VIII–IX și ca fiind de proveniență francă, acestea deosebindu-se clar de piesele ușoare folosite în zonă în perioada avară²⁴. În Herzegovina întâlnim o lance asemănătoare celei în discuție, descoperită alături de o spadă într-un mormânt la Stolac-Čairi, ambele arme fiind considerate carolingiene și dateate în sec. IX²⁵. Interesant de menționat este faptul că asemenea piese nu sunt semnalate de lucrările de specialitate din Rusia²⁶, Finlanda²⁷ sau Polonia²⁸, ceea ce delimitează destul de clar direcția și aria de răspândire spre răsărit a lăncilor france „cu aripioare”, zonă ce corespunde în linii mari teritoriilor aflate la un moment dat sub influența carolingienilor. Lancea de la Orăștie pare să marcheze până în prezent extremitatea răsăriteană a acestor descoperiri.

Tot în colecția veche a muzeului din Orăștie se păstrează un vârf de suliță (fig. 1/2) cu lungimea totală de 380 mm. Lama este zveltă, în formă de frunză de salcie și prezentând la mijloc, în secțiune, un profil rombic; măsoară 250 mm. Lățimea maximă a lamei reprezintă 37 mm, iar grosimea 7 mm.

¹⁸ Petersen, *op. cit.*, p. 23, fig. 8.

¹⁹ *Ibidem*, p. 147, fig. 117.

²⁰ A. Ruttkay, *SlovArch* 23, 1975, 1, p. 159, fig. 12/2; idem, *SlovArch* 24, 1976, 2, p. 299.

²¹ Idem, *SlovArch* 30, 1982, 1.

²² L. Kovács, *Alba Regia* 9, 1970, p. 100 urm., fig. 4/1–8; fig. 5/1–2.

²³ *Ibidem*, p. 86, fig. 4, 1.

²⁴ J. Szentpéteri, *ActaArchHung* 45, 1993, p. 189.

²⁵ V. Atanacković-Salčić, *Balkanoslavica* 10, 1983, p. 25, fig. 2/2.

²⁶ Kirpicinikov, *op. cit.*

²⁷ Leppäaho, *op. cit.*

²⁸ M. Glosek, L. Kajzer, A. Nadolski, *Bron sredniowieczna z ziem polskich*, Łódź, 1978.

Tubul de înmănușare, măsurând în lungime 130 mm, prezintă în secțiune un profil octogonal cu latura de 8 mm la gura de înmănușare, în același punct distanța dintre laturile opuse fiind de 20 mm. Cel mai probabil, această piesă, spre deosebire de cea analizată anterior, reprezintă vârful unei sulițe, deci al unei arme pentru luptă la distanță, mai exact pentru aruncat.

Din punct de vedere tipologic, acest vârf de suliță este mai greu de diferențiat din imensul material de acest fel păstrat în colecțiile muzeelor, decât vârfurile cu aripioare. Elementul de referință în acest caz îl reprezintă tubul de înmănușare octogonal și dimensiunile piesei. Singura piesă asemănătoare publicată din România este cea din colecția Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan” din București, tot fără loc de proveniență cunoscut și considerată a fi de factură nordică²⁹. Foarte recent, a fost descoperită într-o periegheză în apropiere de Sebeș-Alba o piesă, păstrată actualmente în colecția de arheologie a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, din păcate puternic corodată, dar cu urme de damaschinare încă vizibile pe lamă și cu tub de înmănușare octogonal. În tipologia armelor nordice propusă de J. Petersen, piese oarecum asemănătoare regăsim în tipul „E”, datat la sfârșitul sec. IX³⁰. Vârful cel mai asemănător ca formă și dimensiuni publicat în Ungaria, dar fără să reprezinte o corespondență absolută, ar fi cel de la Törtel-Demetertanya, datat însă în secolul al X-lea³¹. Piesa cea mai frumoasă cu tub octogonal ornamentat a fost descoperită în albia Dunării la Budapesta și este inclusă de L. Kovács în grupa 6, a lăncilor ce nu pot fi datate³², deși în acest caz există numeroase paralele în spațiul nordic datate în secolele IX–X³³. Nici între piesele slovace analizate de A. Ruttkay nu găsim corespondențe absolute. Din puținele corespondențe tipologice enunțate mai sus deducem că asemenea piese sunt întâlnite cel mai adesea în mediul viking, iar datarea largă ar fi posibilă în secolele IX–X. Faptul că vârfurile de suliță și cele de lance grea „cu aripioare” apar în același interval de timp, dar cu pondere diferită în anumite zone ale continentului, se explică prin tactica și strategia militară a diferitelor popoare. Astfel, în spațiul occidental sau central european domină vârfurile grele „cu aripioare” datorită tacticii de luptă bazate pe cavaleria grea, răspândită de francii carolingieni începând cu Carol Martel. În acest mod de purtare a războiului elementul de bază îl constituie șarja de cavalerie cu călăreți echipați cu echipament defensiv greu și lance lungă, secundată de spada grea pentru o mână sau alte arme pentru lovit, ca securea de luptă. Sulița ușoară pentru aruncat este doar o armă secundară, folosită în cazul ruperii sau pierderii lăncii. În spațiul nordic situația este cu totul alta, vikingii, purtători doar de armuri ușoare și specializați în bătălii navale, preferă sulița ușoară ce putea fi aruncată asupra inamicului sau mânăuită mai ușor în lupta corp la corp de pe nave, motiv pentru care lancea grea este arma secundară și ca atare se întâlnește mai rar.

²⁹ R. R. Heitel, FVL 35, 1992.

³⁰ Petersen, *op. cit.*, p. 26 urm.

³¹ Kovács, *op. cit.*, p. 94, fig. 6/3.

³² *Ibidem*, p. 108.

³³ Leppäaho, *op. cit.*, p.101, 111, 113, 115, 117.

În concluzie, piesele de armament descrise mai sus pot fi datate între secolele VIII–X, cel mai probabil în secolul al IX-lea. O astfel de datare, într-o perioadă atât de puțin acoperită de informația scrisă și destul de săracă în descoperiri arheologice, incită desigur la unele aprecieri cu caracter istoric și arheologic.

În primul rând, urmărind proveniența pieselor, putem constata că actualmente sunt păstrate la Alba Iulia și Orăștie și că au intrat în colecțiile acestor muzee prin achiziție în anii '40 ai secolului nostru. În exact aceeași perioadă în colecțiile Muzeului din Cluj intră o pereche de pintenii cu plăci, de clară factură carolingiană (fig. 2/2–3), databili în secolul al IX-lea³⁴, descoperiți probabil prin deranjarea unui mormânt cu prilejul lucrărilor efectuate între 1940–1942 pentru amenajarea șoselei naționale în dreptul localității Tărtăria (jud. Alba)³⁵. Având în vedere că Tărtăria se află practic la jumătatea distanței dintre Alba Iulia și Orăștie, ne punem întrebarea dacă nu avem cumva de-a face cu dispersarea inventarului unui mormânt de luptător, pe care descoperitorii neavizați l-au împărțit între ei pentru ca apoi fiecare să-l vândă muzeului din localitatea sa. Tipologic și cronologic materialele menționate mai sus: spada cu buterola, vârful de lance grea de cavalerie „cu aripioare”, vârful de sulită și pintenii, sunt perfect compatibile, toate la un loc constituind aproape un inventar ideal de războinic franc sau influențat de statul franc carolingian. Mai mult decât atât, la nici un kilometru de acest loc de descoperire, pe malurile Mureșului au fost cercetate necropolele de la Blandiana, dintre care cea notată „Blandiana A” este datată tot în secolul al IX-lea și pusă în legătură cu pătrunderea unor elemente sudice, slavo-bulgare, pe Mureș, în vederea controlării drumului sării³⁶.

În acest moment al ecuației noastre istorice putem interveni cu sărăcăcioasele informații scrise ale vremii, generate în special de relațiile dintre cele două „mari puteri” ale epocii, care își dispută preponderența și moștenirea kaganatului avar în această zonă: bulgarii și francii. Dacă până la mijlocul secolului al IX-lea relațiile sunt destul de încordate, în anul 892, sub țarul Vladimir și regele Arnulf de Carintia, analele de la Fulda menționează o solie ce negociază oprirea exportului de sare către moravieni, cu care carolingienii se aflau în conflict³⁷. Asistăm deci la primul „embargo” atestat documentar în această zonă, căci numai sarea transportată pe Mureș putea fi controlată de

³⁴ Ruttkay, *SlovArch* 24, 1976, 2, p. 346 urm; idem, *SlovArch* 30, 1982, 1.

³⁵ Horedt, *Apulum* 3, 1949, p. 44–57; idem, *SCIV* 5, 1954, 3–4, p. 496–497; idem, *Untersuchungen*, 1958, p. 113; idem, *Siebenbürgen*, p. 81; idem, *Das frühmittelalterliche Siebenbürgen*, Innsbruck, 1988, p. 74; Heitel, *SCIVA* 34, 1983, 2, p. 107; A. Madgearu, *Mousaios* 4, 1994, 1, p. 154–160; N. M. Simina, *Buletinul Cercurilor Științifice Studentești, Alba Iulia*, 2, 1996, p. 155.

³⁶ Horedt, *Siebenbürgen*, p. 68–71; idem, *Dacia*, N.S. 10, 1966, p. 270 urm; G. Anghel, H. Ciugudeanu, *Apulum* 24, 1987.

³⁷ *Annales Fuldenses*, Hannover, 1891, p. 408, „...ne coemptio salis inde Maravanis daretur...”; Cf. și S. Brezeanu, *Etudes balkaniques* 20, 1984, 4, p. 122–125; Cs. Bálint, *Südungarn im 10. Jahrhundert*, Budapesta, 1991, p. 100 urm.

țarat. Cert este că tocmai în această perioadă apar în culoarul Mureșului purtătorii grupului cultural „Blandiana A”³⁸ și, odată cu aceștia, încetează înhumările grupului cultural Ciunbrud atribuit pe baza inventarului extrem de concludent unor enclave moraviene, atât în localitatea eponimă³⁹, cât și la Orăștie⁴⁰. Se poate deci crede că „embargoul” a fost respectat, undeva între Blandiana și Tărtăria fiind instalat probabil un post de control al traficului pe Mureș. În aceste condiții nu poate fi exclusă participarea la această acțiune și a unor reprezentanți ai carolingienilor, care au putut purta armele analizate mai sus și care au fost înhumați separat de comunitatea slavo-bulgară de la Blandiana. De altfel, aceste descoperiri ținând de mediul apusean carolingian nu sunt singurele. Au fost descoperite în Banat atât monede carolingiene datate între anii 855 și 884, la Orșova (jud. Mehedinți) și Jamul Mare (jud. Timiș)⁴¹, cât și elemente specifice grupului cultural Kottlach, la Deta (jud. Timiș)⁴², și chiar în Transilvania la Sălacea (jud. Bihor)⁴³ și Zalău (jud. Sălaj)⁴⁴, iar pînteni de factură carolingiană au mai fost descoperiți la Breaza (jud. Brașov)⁴⁵ și Șura Mică (jud. Sibiu)⁴⁶. Desigur, nu excludem nici posibilitatea ca prin intermediul menționatei relații de colaborare militară, armele de proveniență francă să fi ajuns în posesia unui potentat al țaratului, fiind cunoscut faptul că piesele de armament se numărau printre cadourile preferate înmânate de soli unor suverani sau comandanți militari⁴⁷. De asemenea, este posibil ca armele să fi fost purtate de un reprezentant militar al moravienilor ce asigura securitatea transporturilor de sare pe Mureș, însă, chiar dacă în spațiul moravian există asemenea descoperiri⁴⁸, în necropolele de tip Ciunbrud din Transilvania nu sunt întâlnite arme⁴⁹, decât cel mult cuțite la Orăștie. Cert este că piesele de armament și echipament militar analizate mai sus, în special spada, erau de foarte bună calitate, reprezentând vârful tehnologiei militare a vremii, și însumau o valoare care în secolul al IX-lea nu era la îndemâna oricui. Datarea destul de largă și păstrarea uneori mai îndelungată în uz a armelor și echipamentului militar de calitate, ca și succesiunea rapidă a evenimentelor politico-militare

³⁸ Horedt, *Siebenbürgen*, p. 71.

³⁹ A. Dankanits. I. Ferenczi, *Materiale* 6, 1959, p. 605–617; Horedt, *op. cit.*, p. 74.

⁴⁰ Cercetările de la Orăștie „Dealul Pemilor”, desfășurate în punctul numit „X8” între anii 1993 și 1997, au scos la lumină o necropolă a grupului Ciunbrud. Rezultatele cercetărilor sunt în curs de prelucrare prin colectivul Z. K. Pinter, N. Boroffka, S. A. Luca.

⁴¹ L. Mărghitan, *Banatul în lumina arheologiei* III, Timișoara, 1985, p. 176.

⁴² *Ibidem*, p. 40–42.

⁴³ N. Chidioșan, *SCIV* 20, 1969, 4, p. 613 urm.

⁴⁴ C. Cosma, *EphemNap* 4, 1994, p. 323–329.

⁴⁵ T. Nägler, *StComSibiu* 14, 1969, p. 100 urm; Madgearu, *op. cit.*, p. 154.

⁴⁶ T. Nägler, *StComSibiu* 21, 1981, p. 46; Madgearu, *op. cit.*, p. 155.

⁴⁷ Menghin, *op. cit.*, p. 17.

⁴⁸ V. Hrubý, *Staré Mesto Velomoravské pohřebiště*, Monumenta Archaeologica 3, Praga, 1955, p. 229; *Grossmähren. Ein versunkenes Slavenreich im Lichte neuer Ausgrabungen*, Berlin, 1968, fig. 22.

⁴⁹ Vezi supra nota 39.

în această zonă între prăbușirea kaganatului avar și penetrația maghiară, fac însă destul de dificilă o atribuire sigură a acestor materiale. Dar, indiferent cine a purtat sau folosit asemenea arme, ele atestă, alături de celelalte mărturii arheologice și izvoare scrise menționate, că în secolul al IX-lea Transilvania și drumul sării de pe Mureș nu și-au pierdut importanța, ci dimpotrivă constituie puncte strategice de maximă importanță pentru centrul și sud-estul Europei.

WAFFEN UND RÜSTUNGSSTÜCKE KAROLINGISCHER HERKUNFT AUS DEM MUREȘ-TAL

(ZUSAMMENFASSUNG)

Im vorliegenden Beitrag werden einige Waffenfunde untersucht, die aus dem Tal des Mieresch/Mureș-Flusses stammen, einem Raum, der dank der Bedeutung, die er im Verlauf der Jahrhunderte als Zugangsweg zu den siebenbürgischen Salzgruben gespielt hat, reich an archäologischen Schätzen ist. Es handelt sich um folgende Stücke: eine damaszierte Schwertklinge, die auf der einen Klingenseite eine in das heiße Eisen eingeschmiedete Spirale aufweist und auf der anderen eine Art Hakenkreuz; die Spitze einer Flügellanze sowie eine Speerspitze mit achteckiger Tülle. Durch Analogien mit ähnlichen Stücken bereits festgelegter Typologien werden diese Waffen dem fränkisch-karolingischen Kulturraum zugeordnet und in das 9. Jahrhundert datiert. Da die untersuchten Fundstücke sowie andere Funde – wie beispielsweise das bereits veröffentlichte Plattenspornpaar von Tărtăria oder das Ortband aus Karlsburg / Alba Iulia – aus einem begrenzten Raum stammen, vertritt der Verfasser die Meinung, daß es sich hier um ein in den vierziger Jahren unseres Jahrhunderts entdecktes Grabinventar handelt, das bei Straßenbauarbeiten in der Nähe von Tărtăria (jud. Alba) zerstört wurde und dessen Bestand von den Bauarbeitern untereinander aufgeteilt und an verschiedene Museen verkauft wurde. Was das Auftreten eines solchen Grabes im Miereschthal betrifft, meint der Autor, daß es sich um das in den Fuldaer Annalen aus dem Jahr 892 erwähnte Abkommen zwischen den Bulgaren und den Franken unter Zar Vladimir und König Arnulf von Kärnten handelte, ein Abkommen, durch das die Salzausfuhr aus Siebenbürgen nach Mähren (das mit den Franken Krieg führte) verhindert werden sollte.

ABBILDUNGSVERZEICHNIS

Abb. 1. Fränkisch-karolingische Waffen aus dem Mureș-Tal (Fundort unbekannt): 1 damaszierte Schwertklinge (Nationalmuseum der Einigung, Alba Iulia); 2 Speerspitze; 3 Flügellanze (2–3 Stadtmuseum Orăștie).

Abb. 2. 1 Darstellung von mit Flügellanzen bewaffneten Kriegeren (9 Jh.); 2–3 Plattenspornen aus Tărtăria; 4 Ortband aus Alba Iulia (2–3 Hist. Museum Cluj-Napoca).